

1. Josef Božek (pamětní deska, ul. Szeroka)

CÍL ZASTÁVKY Seznámení s Josefem Božkem jako vynálezcem pocházejícím z Těšínského Slezska a rozhovor o tom, jak vynálezy reagují na potřeby lidí a problémy své doby.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Místo spojené s Josefem Božkem, pamětní deska, informace o vynálezcovi, vzhled Široké ulice, současná technická zařízení viditelná v okolí.
---	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byl Josef Božek a proč ho nazýváme průkopníkem techniky?
- Co znamená slovo „průkopník“?
- Čím bylo poháněno vozidlo, které zkonstruoval?
- Jak lze využít vodní páru k uvedení stroje do pohybu?
- Proč v Božkově době vznikla velká poptávka po protézách?
- Jaký vliv měly tehdejší války na rozvoj medicíny a techniky?
- Jaké zařízení, které by pomáhalo lidem, byste chtěli zkonstruovat?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci v okolí vyhledají tři zařízení nebo technická řešení, které lidem usnadňují každodenní život. Poté si jedno z nich vyberou a zamyslí se, jak by se dalo vylepšit.

Mohou také rychle načrtnout vlastní vynález a dát mu název.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Josef Božek konstruoval nejen parní stroje, ale také mechanické protézy. Při rozhovoru o jejich vzniku lze navázat na četné války na počátku 19. století a velký počet zraněných vojáků.

Je vhodné upozornit, že vynález často vzniká jako odpověď na konkrétní potřebu. Není nutné žákům hned sdělit řešení - lze je požádat, aby sami propojili rozvoj protéz s historickými událostmi.

2. Alžběta Lukrécie (nárožní dům, Rynek 18)

CÍL ZASTÁVKY Seznámení s poslední těšínskou kněžnou z rodu Piastovců a rozhovor o odpovědnosti panovníka, situaci vládnoucích žen a rozdílu mezi historickým faktem a legendou.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Nárožní dům na adrese Rynek 18, vzhled těšínského náměstí, sousední budovy, hotel Pod Brunatnym Jeleniem.
---	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byla Alžběta Lukrécie?
- Proč ji nazýváme poslední představitelkou těšínské linie Piastovců?
- S jakými obtížemi se mohla setkat žena vykonávající vládu před více než 400 lety?
- Jak mohla třicetiletá válka ovlivňovat každodenní život obyvatel knížectví?
- Který rod převzal vládu v regionu po Piastovcích?
- Které představitele rodu Habsburků znáte?
- Proč byla Alžběta Lukrécie nazývána Černou kněžnou?
- Předává přízvisko historické postavy vždy pravdivou informaci?
- Proč kolem známých panovníků vznikají legendy?
- Jak můžeme ověřit, zda se dvě události mohly odehrát ve stejné době?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci porovnají dům na adrese Rynek 18 s budovou hotelu Pod Brunatnym Jeleniem. Uvedou prvky, které mohou svědčit o odlišné době vzniku budov.

Poté sestaví časovou osu se třemi body: život Alžběty Lukrécie, vznik hotelu, současnost.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Po smrti Alžběty Lukrécie se Těšínské knížectví dostalo pod přímou vládu Habsburků. Jako příklady představitelů dynastie mohou žáci uvést mimo jiné Marii Terezií, Františka Josefa I. nebo Karla I.

Označení „Černá kněžna“ se objevuje v místních vyprávěních a legendách. Je vhodné žákům ukázat, že obraz historické postavy může být tvořen jak potvrzenými informacemi, tak pozdějšími příběhy.

Hotel Pod Brunatnym Jeleniem vznikl mnohem později než v době Alžběty Lukrécie, proto jej kněžna nemohla navštívit.

3. Alois Kaufmann (radnice, Rynek 1)

CÍL ZASTÁVKY	NA CO SE ZAMĚŘIT?
Seznámení s rolí starosty a městského kronikáře a rozhovor o tom, jak se zaznamenávat a uchovávat v paměti události.	Budova radnice, její reprezentativní prvky, hodiny, městský znak, místo, odkud mohli starosta a městská rada promlouvat k obyvatelům.

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Jaké úkoly plní starosta?
- Proč se radnice nachází na tak důležitém místě?
- Co je kronika?
- K čemu slouží městská kronika?
- Kdo může vést kroniku?
- Jaké druhy kronik znáte?
- Čím se kronika liší od deníku?
- Mohou fotografie uložené v počítači plnit funkci kroniky?
- Které události z dnešního života města by měly být zaznamenány pro budoucí generace?
- Proč Alois Kaufmann vyprávěl císaři legendu o založení Těšína?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci připraví krátký zápis do kroniky expedice. Měl by obsahovat:

- datum,
- místo,
- jednu pozorovanou událost,
- jeden zajímavý detail,
- krátký názor autora.

Mohou také pořídit fotografii nebo náčrt nějaké budovy (např. radnice), který se stane ilustrací zápisu.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

V češtině se říká starosta, v polštině „burmistrz“ - toto slovo má německý původ a souvisí s německým slovem „Bürgermeister“.

Kronika zachycuje události v časovém pořadí. Může se týkat města, školy, třídy, rodiny, organizace, sportovního týmu nebo konkrétního projektu.

Je vhodné hovořit o důvěryhodnosti pramenů. Kronikář vybírá události, které zaznamenává, proto kronika není zcela neutrálním obrazem minulosti.

4. Přemysl I Nošák a Těšínská Madona (Stary Targ)

CÍL ZASTÁVKY Rozvíjení historické představivosti prostřednictvím pozorování památky, seznámení s postavou Přemysla I. Nošáka a významem umění při budování prestiže panovníka a knížectví.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Socha Madony s dítětem, způsob zobrazení obou postav, jejich gesta, oděv, výraz tváře, materiál sochy, zástavba Starého trhu.
--	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Jak dlouho odtud Madona pozoruje život města?
- Co mohla na tomto místě vidět před několika sty lety?
- Změnilo se něco mezi někdejším a současným Těšínem?
- Co znamená, že je památka svědkem historie?
- Kdo byl Přemysl I. Nošák?
- Odkud pocházela jeho přezdívka?
- Proč si panovník objednával nákladná umělecká díla?
- Mohla socha současně sloužit náboženským, uměleckým i politickým účelům?
- Může být nákup uměleckých děl investicí?
- Do čeho lidé investují peníze dnes?
- Proč se vyplatí investovat do ochrany památek?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci se na chvíli vžijí do role Madony pozorující město. Připraví dvě krátké věty:

„Dříve jsem viděla...“

„Dnes vidím...“

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Přezdívka „Nošák“ souvisí s tím, že kvůli nemoci a problémům s pohybem byl kníže nošen v nosítkách.

Neznáme přesné důvody objednání sochy. Lze však zvážit několik možností: výzdobu kostela nebo zámku, vyjádření zbožnosti, uctění Matky Boží a zdůraznění významu knížete a Těšínského knížectví. Byla to také investice, kterou si Nošák mohl dovolit.

Přemysl I. Nošák byl pohřben v kryptě těšínských knížat v kostele sv. Máří Magdalény. Pokud to čas dovolí, lze kostel zařadit do trasy.

5. Leopold Jan Šeršník (Plac Teatralny)

CÍL ZASTÁVKY Seznámení s rolí sběratele, knihovny a muzea při uchovávání dědictví a uvažování o tom, co a proč stojí za to shromažďovat.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Budova Książnicy Cieszyńskiej, informace o sbírkách, symboly spojené s knihami a způsob ochrany a zpřístupňování cenných materiálů.
--	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byl Leopold Jan Szersznik?
- Proč shromažďoval knihy, dokumenty, mapy a památky?
- Co by se s těmito předměty mohlo stát, kdyby je nikdo neshromáždil a nezabezpečil?
- Čím se běžná knihovna liší od knihovny uchovávající historické sbírky?
- Proč jsou některé knihy velmi vzácné?
- Závisí hodnota předmětu vždy na jeho ceně?
- Co sami sbíráte?
- Co lze sbírat kromě předmětů?
- Lze vytvořit sbírku zvuků, vzpomínek nebo příběhů?

Materiál má inspirační charakter (bez jazykové úpravy). Nejedná se o závazný scénář hry – průvodce hry může uvedená doporučení využít podle vlastního uvážení.

- Co znamená slovo „průkopnický“?
- Jaký průkopnický nápad na sbírku byste mohli navrhnout?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Každý žák si vybere jednu věc, která by podle něj měla být zachována pro lidi žijící za sto let.

- název,
- důvod jejího zachování,
- způsob uchovávání.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

„Bílá vrána“ označuje něco výjimečného, mimořádně vzácného a obtížně dostupného. Toto spojení se často vztahuje k cenné knize nebo publikaci.

Slovo „průkopnický“ znamená novátorský, razící nové cesty a uskutečněný jako jeden z prvních.

Je vhodné zdůraznit, že sběratelství nemusí znamenat shromažďování drahých věcí.

Předmět může být důležitý kvůli historii, emocím nebo informacím, které předává.

6. Kněžna Viola Alžběta Těšínská (Zámecký vrch)

CÍL ZASTÁVKY	NA CO SE ZAMĚŘIT?
Přiblížení každodenního života osoby žijící na středověkém hradě a porovnání životních podmínek, způsobu stravování, role žen dříve a dnes.	Rotunda sv. Mikuláše, pozůstatky bývalého hradu, podoba Zámeckého vrchu, schody vedoucí k rotundě, vyhlídkové místo.

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byla Viola Těšínská?
- Proč je nazývána „smutnou princeznou“?
- Jak mohlo vypadat dětství princezny na středověkém hradě?
- Jaké povinnosti mohla mít knížecí dcera?
- Uzavírala se královská manželství výhradně z lásky?
- Jak mohla vypadat snídane kněžny?
- Jaké potraviny se mohly nacházet na jejím stole?
- Které současné potraviny nemohla znát?
- Mohla jíst rajče, brambory, pomeranč nebo čokoládu?
- Čím se její každodenní život lišil od života dnešního třináctiletého dítěte?
- Jak se hrad vytápěl a odkud se nosila voda?
- Byl život princezny snazší a příjemnější než život obyčejných obyvatel?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci ve dvojicích sestaví dva jídelníčky:

- snídane kněžny Violy,
- současná snídane.

Označí potraviny, které Viola nemohla znát.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Při rozhovoru lze upozornit na potraviny, které se v Evropě objevily až po objevení Ameriky, mimo jiné brambory, rajčata a kakao.

Otázky o životě princezny jsou příležitostí opustit pohádkovou představu hradu. Vysoké společenské postavení bylo spojeno s povinnostmi, dynastickou politikou a omezenou možností rozhodovat o vlastním životě.

7. Rosalie Wiesner (kavárna Avion)

CÍL ZASTÁVKY Seznámení s příběhem majitelky kavárny Avion a rozhovor o multikulturním charakteru města, nacistickém pronásledování a způsobech připomínání jednotlivých obětí.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Poloha kavárny nad Olzou, výhled na most a obě města, současná funkce Avionu a pamětní desky, znaky připomínající minulost v okolí.
--	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byla Rosalie Wiesner?
- Proč byl Avion důležitým místem setkávání?
- Jaké jazyky mohly být v kavárně slyšet?
- Co vícejazyčné nápisy vypovídaly o někdejších obyvatelích města?
- Proč mohla kavárna přitahovat lidi různých kultur?
- Co se stalo s Rosalie Wiesner během druhé světové války?
- Komu jsou především věnovány Stolpersteine?
- Co znamená německé slovo „stolpern“?
- Proč se Pamětní kameny umísťují do chodníku před domem konkrétní osoby?
- Proč je na tabulce uvedeno jméno a příjmení?
- Je snazší porozumět velkým dějinám, když poznáme osud jednoho člověka?
- Jak bychom se měli chovat na pietních místech?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci se zamyslí nad tím, jakou informaci takový pamětní kámen předává. Všimne si ho kolemjdoucí snadno? Jak by bylo možné lidi povzbudit, aby se u něj zastavili?

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Název Stolpersteine pochází z německých slov „stolpern“ - zakopnout a „Steine“ - kameny. Nejde o doslovné klopýtnutí, ale o upoutání pozornosti a symbolické zastavení u příběhu konkrétní osoby.

Pamětní kameny jsou malé kostky s mosaznou tabulkou, umísťované nejčastěji před posledním dobrovolně zvoleným místem bydliště oběti nacistického pronásledování.

8. Rodina Prochasků (tiskárna, ul. Hlavní)

CÍL ZASTÁVKY Seznámení s historií rozvoje knihtisku a profesemi souvisejícími s přípravou knih, časopisů a dalších tištěných materiálů. Rozhovor o vícejazyčném charakteru Českého Těšína.	NA CO SE ZAMĚŘIT? Budova bývalé tiskárny, její velikost a průmyslový charakter, tabule s názvy „nábreží Míru“ a „Aleja Pokoju“, další dvojjazyčné nápisy v okolí.
--	---

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Proč byla tiskárna důležitá pro obyvatele města a regionu?
- Jaké materiály se v ní mohly tisknout?
- Jak knihy a noviny ovlivňovaly šíření informací?
- Jak probíhala příprava textu k tisku před nástupem počítačů?
- Kdo byl sazeč? Čím se zabýval knihař? Jaké úkoly vykonával tiskař?
- Čím se zabývá grafik?
- Které z někdejších tiskařských profesí existují dodnes a které téměř zanikly?
- Proč jsou v Českém Těšíně názvy ulic uváděny ve dvou jazycích?
- Co dvojjazyčné tabule vypovídají o obyvatelích a historii města?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci vyhledají dvojjazyčnou tabulku „nábřeží Míru“ a „Aleja Pokoju“ a porovnají oba názvy. Proč jsou v tomto městě dvojjazyčné názvy ulic? Znáte jiná města v Evropě, která mají také dvojjazyčné názvy?

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Knihař skládal vytištěné archy, sešival je a zhotovoval vazbu knihy.

Tiskař připravoval a obsluhoval tiskařská zařízení.

Sazeč ručně skládal jednotlivá kovová písmena a vytvářel z nich slova, věty a celé stránky.

Grafik navrhoval mimo jiné ilustrace, rozvržení stránky, obálky a reklamní materiály.

Dvojjazyčné tabule v Českém Těšíně souvisejí s přítomností polské národnostní menšiny a společnou, vícejazyčnou historií regionu.

Příklady měst/států v nichž jsou dvojjazyčné názvy:

Belgie: v celém regionu hlavního města Bruselu a v dvojjazyčných obcích jsou všechny tabule s názvy ulic povinně psané ve dvou jazycích: nizozemsky a francouzsky. Švýcarsko: Ve městech a kantonech ležících na jazykových rozhraních (např. Biel/Bienne, Fribourg). Itálie: V provincii Bolzano (Jižní Tyrolsko) se názvy ulic ve městech jako Bolzano (Bozen) nebo Merano (Meran) uvádějí v italštině a němčině. Dvojjazyčnost najdeme také v regionu Údolí Aosty (italsky a francouzsky) a v části Furlansko-Julské Benátsko (italsky a slovinsky).

Finsko: V dvojjazyčných městech na jižním a západním pobřeží (např. Vaasa, Turku, Helsinky) jsou názvy ulic a náměstí uvedeny ve finštině a švédštině. Velká Británie (Wales): Ve velšských městech (např. Cardiff, Bangor) mají uliční tabule nápisy ve velštině a angličtině. Irsko: V mnoha oblastech země včetně Dublinu jsou názvy ulic na tabulkách uvedeny v irštině (gaelštině) a angličtině. Španělsko: V autonomních oblastech s úředními jazyky, v Baskicku, Katalánsku nebo Haliči. Estonsko, Litva a také ve vybraných polských obcích (např. kašubské, slezské nebo litevské názvy).

9. Ida Münzberg (pamětní deska, ul. Pražská)

CÍL ZASTÁVKY

Seznámení s tvorbou těšínské malířky, rozvíjení schopnosti číst významy, symboly a nálady zachycené v uměleckých dílech.

NA CO SE ZAMĚŘIT?

Dům spojený s Idou Münzberg, vzhled okolí, viditelné části městské krajiny, předměty, z nichž by bylo možné vytvořit zátiší.

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Kdo byla Ida Münzberg?
- Co může zobrazovat zátiší?
- Proč se používá označení „zátiší“, když se na obraze mohou nacházet květiny nebo ovoce?
- Musí zátiší zobrazovat pouze předměty pocházející z přírody?
- Co je krajina?
- Čím se krajina liší od zátiší a portréту?
- Co je symbol?
- Jaký další význam mohou mít hodiny, zvadlý květ nebo zhasnutá svíčka?
- Co znamená pojem „pomíjivost“?
- Co je abstrakce?
- Jak lze pomocí předmětů vyjádřit abstraktní pojem, například čas, samotu nebo naději?
- Je zátiší méně hodnotné než portrét nebo krajina?
- Jak barvy a světlo ovlivňují náladu obrazu?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci si vyberou tři předměty viditelné v okolí a navrhnu z nich zátiší s názvem „Těšín“.

Zaměří se na:

- způsob rozmístění předmětů,
- význam každého z nich,
- náladu obrazu,

Materiál má inspirační charakter (bez jazykové úpravy). Nejedná se o závazný scénář hry – průvodce hry může uvedená doporučení využít podle vlastního uvážení.

- práci pojmenují.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Zátiší zobrazuje záměrně uspořádané předměty, například ovoce, květiny, nádoby, knihy, nástroje nebo předměty každodenní potřeby.

Díky symbolice může vyjadřovat abstraktní myšlenky, jako jsou čas, pomíjivost, bohatství, křehkost života nebo paměť.

Krajina zobrazuje krajinu a abstrakce se vztahuje k pojmům nebo formám, které nemusí přímo zobrazovat skutečnost.

Zátiší není méně hodnotným žánrem. Jeho význam závisí na způsobu provedení, nápadu a sdělovaném obsahu.

10. Rodina Feitzingerových (ul. Havlíčka)

CÍL ZASTÁVKY	NA CO SE ZAMĚŘIT?
Seznámení s pohlednicí jako zdrojem informací o minulosti, rozhovor o změnách ve způsobech komunikace, dokumentování míst a posílání zpráv.	Budova bývalé tiskárny, vzhled ulice a okolních domů, současné reklamy a vývěsní štíty, prvky, které by se mohly objevit na pohlednici z Těšína.

OTÁZKY K ZAMYŠLENÍ

- Proč rodina Feitzingerových vyráběla pohlednice?
- Jaká místa se na pohlednicích zobrazují nejčastěji?
- Jaké informace o městě lze vyčíst ze staré pohlednice?
- Co může pohlednice vypovědět o vzhledu budov, ulic a obyvatel?
- Jak lze určit přibližnou dobu vzniku fotografie?
- Jaké informace se nacházejí na zadní straně pohlednice?
- Co lze vyčíst z poštovní známky a razítka?
- Proč lidé v minulosti rádi posílali pohlednice?
- Čím se pohlednice liší od fotografie poslané telefonem?
- Která forma zprávy má větší šanci přetrvat sto let?
- Jaká jsou poštovní směrovací čísla Českého Těšína a Cieszyna, a jaká mají obce, kde bydlíte?
- Proč mají různé obce různá poštovní směrovací čísla?

NÁVRH DALŠÍCH AKTIVIT

Žáci si vyberou pohled, který by se podle nich nejlépe hodil na současnou pohlednici z Českého Těšína/Cieszyna. Zdůvodní, proč si vybrali právě tento pohled.

INFORMACE PRO PRŮVODCE

Na pohlednici lze najít informace o architektuře, vzhledu ulic, dopravních prostředcích, módě, vývěsních štítech, používaných jazycích, městské zeleni a dřívějších funkcích budov.

Na zadní straně mohou být údaje o odesílateli a příjemci, datum, text zprávy, známka, razítko a místo odeslání.

Poštovní směrovací čísla jsou:

Český Těšín – 737 01,

Cieszyn – 43-400.

Na závěr lze hovořit o tom, zda digitální zprávy zůstanou historikům dostupné za sto nebo dvě stě let.